

A kéményseprő fekete doboza

Atalaku egy régi szakma. A fekete ruhás, fehér szájkendő kéményseprő ugyan még sokáig jellegzetes figurája lesz a hajnali utcaképeknek, de a mesterség már megváltozóban van, külsőségeit, technikai eszközeit tekintve egyaránt.

Manapság a kéményseprő szakmában így jellemzik az újmódi mestert: patyolat-tiszta ruhába öltözött ember, aki fekete bőrdzsejjel indul munkába. A sokféle modern technikai eszközt rejtő táska neve: brigon, vagyis füstgáz-merő bőrdzsej. Korszerű regisztráló műszerek arzenálja található a táskában. Van benne például úgynevezett gázzimatoló, termométer, széndioxid- és szénmonoxid-jelző, szögmérő és korom-mintacső. Van olyan eszköz, amely a kéménydugulást jelzi. Úgyes szerkezet az elem-zoapparat is, amelynek segítségével megvizsgálják, hogy a mintaként gyűjtött

füstben mennyi a korom-tartalom. A „bűvös” táska tudománya azonban még ezzel sem merül ki. Van benne huzatmérő is, amellyel pontosan meghatározható a „cúg” erőssége. Ezenkívül URH adó-vevő és távcső tartozik a teljes felszereléshez. Ma már ezek is nélkülözhetetlen munkaeszközök a kémények, tüzelőberendezések doktorainak. Az adó-vevő például a gyárkéményeknél tesz jó szolgálatot. A szédítő magasságban dolgozó szakember el berendezés segítségével állandó kapcsolatot tarthat a talajszinten figyelő társával.

A kéményseprő vállalatok kirendeltségeinek mesteremberei már rendszeresen használják ezeket a korszerű eszközöket. Elsősorban a magas kémények „diagnózisát” állapítják meg az új műszerekkel, újabban azonban nemcsak az ipari üzemek, hanem a lakóházak tulajdonosai is

igénybe veszik az újmódi kéményseprők segítségét. Hasznos tanácsokat kapnak tőlük például arra vonatkozóan, hogy az épületben milyen fűtőanyag használata a legcélszerűbb, megfelelő méretű-e a fűtőtest, amit használnak stb.

Ezek után nem meglepő, hogy már nem kéményseprőnek, hanem tüzeléstechnikai szakembereknek nevezik magukat a szakma dolgozói. Egyetlen ősi hagyomány azonban még mindig kísért: elvértve találkozni csak női kéményseprővel, noha a technikai eszközök térhódítása ezt már lehetővé tenné. Talán nem sokára a hölgyek is sürűben feltűnnek a tüzelési szakemberek népes táborában. Igaz, nem a „szerecsent hó” fekete gúnyában, hanem a hozzájuk illő csinos fekete dobozzal látjuk majd őket...

R. E.

A nép védekezett

Igen, a nép védekezett. Védekező mechanizmusa pedig történelmének tragikumából (is) következett: aki kiszolgáltatott, aki szegény, aki szenved — csak önmagára számíthat. Saját leleményére, az önfenntartás kollektív megnyilvánulási formáira, egy közösség ötletességére, amely a fantázia révén, valóságot és mesét egyébe ötvözve különös, varázslatos dolgokhoz léte, amit úgy nevezünk: folklór. Ezen belül pedig például a különféle nyavalyák elleni gyógymódokat ráolvasásoknak, népi imádságoknak, népi gyógyító eljárásoknak.

Mindezt jól tudja Polner Zoltán. Mi több, e tárgy legavatottabb ismerője közé is tartozik. A szegedi költő húsz éve járja szűkebb pátriájának tanyavilágát, a várost környező falvakat, hogy összegyűjtse, dokumentálja, regisztrálja a Szeged környéki népiélet ősi, sajátosságok védekező formáit. A körzeti stúdió pénteken délután a tévé 1-es műsorában sugározott riportfilmje, a „Neked a gonosz szöm ne árton...” keresztnemzetet adott arról a kitarító, már-már konok elhatározottsággal végzett munkáról, amelynek írásos eredményeit Polner Föld szülte fáját című, a közelmúltban megjelent kötete mutatta meg.

A megszólaltatott idős emberek népi imádságot mondtak, vagy pedig ízesen, tempósan, különféle „eseteket” meséltek el. A szerkesztő Olajos Csongor legfőbb érde-

me, hogy mindezt szinte autonóm módon teheték. Minden kommentár, előzetes vagy utólagos magyarázat, értelmezés nélkül. Tehát igen hatásosan. A forgatókönyvíró-riporter Polner Zoltán csak ritkán szól közbe, hagyta szabadon áradni a „szegedi nemzet” tagjainak mondatait. A képek — igen előnyösen — a monológokat illusztrálták: idős, sokat látott, barázdált arcok tűntek fel előtűnő, a szegedi népi nyelv beszédüket hallgatva teljes pompájában mutatkozó zott meg.

Megkomponált műsor benyomását keltette a körzeti stúdió új adása. A keretet adó dal (Lele Józsefné és ifj. Lele József előadásában) mintegy közrefogja a még ma is élő gyógyítási szokásokról néha megdöbbentő tényeket felmutató arcok-monológok sorát, egy szerkesztői megoldás pedig különösen frappáns volt: egy népi gyógyító és egy gyógyított egymást váltó eset-leírása, a tévés eszközök egészen magas színvonalú használatával; vágással „ellenpontos” kompozíciót készített.

Szent Antal tűze, kilenc termő ág, vöröshasú békák összetörve és kifőzve, akácvirág, bogáncskóró, fehéröröm — hallhattunk egy már-már tovatűnő régi magyar népi világról, amely-

ben a „fűben-fában van az orvosság” többé-kevésbé realisztikus jelmondata sokat sejtetően fonódott össze a hiedelmek ősi, szinte pogány, szemmelverésekkel és ráimádkozásokkal tell varázsos miliójával. Külön öröm, hogy ezt a sajátos ízt szegedi költő munkája jóvoltából, Szeged környéki (többek között apátfalvai, deszki, dóci, mindszenti, sándorfalvai) forrásokból — a szegedi körzeti stúdió készítésében élvezhettük. Beszámolván arról, hogyan védekezett egy évezred alatt tájunk népe. Ösztönösen és évszázados tapasztalatok segítségével, babonásan, avagy kipróbált módszerességgel. „Hiszük, vagy nem hiszük, ez azon múlik” — mondta az egyik fejkendő öreg néni. Azt viszont mindenképpen hiszünk, hogy a „Neked a gonosz szöm ne árton...” a körzeti tévéstúdió egyik legfeljebb több műsora volt.

D. L.

Jégverés után

Biztosítás: mekkora biztonság?

A július 21-i jégeső gyorsan dolgozott: fél óra alatt akkora kárt okozott, hogy az Állami Biztosító szakértőinek majd egy hónapjába kerül a felmérése. Az átvonuló heves vihar és a jégverés összesen 25 ezer 600 hektáron hagyta ott a nyomát. Harminchét mezőgazdasági nagyüzem és mintegy ezer kistermelő jelentette be kártérítési igényét.

— Másnap reggel berendeltük az összes kárszakértőnket elmagazításra — mondja Csombál József, az Állami Biztosító Csongrád megyei Igazgatóságának osztályvezetője. — Aratás közben jött a vihar, először 12 ezer 500 hektár kalászosban mértük fel a károkat. Mindössze egy-két esetben kellett mintatert hagyni, amelyről a károkat utólag fölmérhette a szakértő.

— Mi lett előbb kész: a kárbecslés vagy az aratás? — Nem hátráltattuk a betakarítást. Hét szakértőnk a vihar után nyolc nappal befejezte a kalászosokban a kárbecslést, az aratással egy időben. Persze, nem nyolc órát dolgoztak naponta! A gyümölcsösök következtek, közülük is elsőként a sárga- és őszibarack. Ezek a gyümölcsök már értek, a kárt pedig csak addig lehet felmérni, amíg le nem szedik a termést. Egy ezerszáz hektárnyi gyümölcsös és szőlő, 12 ezer hektárnyi káposztaterület is károsodott. Ezek a területeken folyamatosan mértük fel a terméskiesést.

— Három héttel a vihar után meg lehet még állapítani, mennyi volt valójában a kár? — A kapásokon igen, hiszen azokon maradó nyomokat okoz a jég... — Objektív dolog a kárbecslés? Ha ugyanarra a táblára egymástól függetlenül elvinnének két szakértőt, ugyanakkora kárt állapítanának meg? — Jelentős eltérés nem lenne — állítja Józsa Györgyné mezőgazdasági csoportvezető-helyettes.

— Elveri a jég például a paprikát. Leszóródik a termés, letörnek a hajtások. De három hét múlva, mire odaér a szakértő, újra kelt a növény, új hajtása nő, csak lehet, hogy ezeken már

nem érik be időben a termés. Hogy állapítják meg a kárt?

— Hetek múlva is megállásnak a tünetek, szárazsághoz vagy mélyebb roncsoló útés formájában. Súlyosabb esetekben a szárazságtörés is jól látható. Így a közvetlen termés kiesés és a fejlődésben történő lemaradás is jól megítélhető.

— Hogyan állapítják meg az utóbbit a mértékét? — A szakmai gyakorlat és a fajtakísérletek alapján a káresemény időpontját vesszük figyelembe.

— A kárbecslőnek merre felé hajlik a keze?

— Semmivel nem ösztönözi a biztosító szakértőt, hogy kevesebb kárt becsüljenek, mint amennyi valójában érte a növényeket.

— És többet? A biztosítottak sem „ösztönözik” őket? — Ellenőrzési rendszerünk ezt lehetetlenné teszi. Állását kockáztatná, aki visszaélné helyzetével.

— Kistermelők mesélték, hogy két parcellát csak 200 méter választott el egymástól, az egyikben mégis kétszer annyi kárt állapítottak meg, mint a másikon.

— Látott már jégverést? Sávokban hull a jég. A szakértők igyekeznek figyelembe venni az egymáshoz közeli eső területeken becsült értékeket. De előfordul, hogy éppen az ad okot mendemondára, ha a növények sérülései alapján precízen becsülik fel a kárt.

— Vitatják-e a termelők a kárszakértők véleményét?

— A nagyüzemek ritkában. Szakemberek tisztában vannak azzal, hogy mire számíthatnak a biztosítóktól.

A kistermelők egy része viszont a csekély, 5 százalék alatti kárt is bejelenti, mondván, ebből baj nem lehet, hátha fizet valamennyit a biztosító. Vitánk azért volt már, peres ügyünk még nem — mondja Csombál József.

— Vitatták a kender biztosítási feltételeit...

— A kenderre évek óta ráfizetett a biztosító, országosan a 77 milliós díjfizetéssel szemben 154 millió kártérítést fizettek vissza. Díjemelés lett volna a célszerű megoldás, ezt azonban nem tehetette a biztosító, így a feltételeket változtatta meg: eddig, ha a kendertermelés ipari feldolgozásra alkalmatlanná vált, akkor a biztosított érték 80 százalékát fizették ki, az idei évtől kezdve csak 50 százalékot fizetnek.

— Vagyis a kendernél a biztosítás egyenlő 50 százalékos biztonsággal?

— Ha nincs biztosítás, a kár fele sem térül meg.

— Nem is törekednek a teljes biztonságra?

— Ez matematika kérdése. Megfelelő díjtételekkel a teljes biztonságot is garantálni lehetne. Csak kérdés, lenne-e rá vállalkozó. Fő feladatunk a termelési biztonság megteremtése, szerződési feltételeinknek ez a célja, szerződési kötelezettségeinknek pedig eleget tesszünk. Itt a megyei igazgatóság jóval gyakorlatiasabb feladataink is vannak: gyorsan és pontosan fel kell mérni a károkat, és minél hamarabb átutalni a kártérítést. Ezt a munkát is elvégezzük.

Tanács István

A lelőhelytől a fogyasztóig

A földgáz a lelőhelytől a felhasználóig csaknem kizárólag csőátvezetékek juttatják el. A távvezetékben a földgáz a nyomásenergia hajtja előre. De minthogy a gázmolekulák egymáshoz,

illetőleg a cső falához surlódnak, a kezdeti energia — a gáz nyomása — fokozatosan felmorzsolódik. A gáz csak addig áramlik a vezetékben, amíg a surlódás föl nem emészt a benne tárolt energiát. Ha a gáz nagyobb távolságra akarjuk szállítani, újra meg újra energiát kell felhasználnunk. Az energiatáplálás a vezetékét megszakító kompresszorállomásokon történik: ott a gázt olyan berendezéseken — kompresszorokon, gázsűrítőkön — vezeték keresztül — amelyek újabb „lökést” adnak a továbbhaladáshoz.

Föltétlenül a kérdés, vajon mekkora nyomással célzzerű továbbítani a gázt? Egy biztos: ha nagyobb nyomással indítjuk útjára, messzebbre juthat. De ez csak az egyik — és nem is a legfontosabb — dolog, ami a nagyobb nyomású indítás mellett szól. Minél jobban sűrítjük a gázt, annál többet szállíthatunk belőle egy meghatározott keresztmetszetű vezetékben. És még valami: minél nagyobb nyomással szállítjuk a gázt, annál kisebb a surlódás következtében előálló energavesztés. Ez meglepő, ennek épp a fordítottját várnánk, hiszen a nyomás növekedésével a gázmolekulák közlekedésüknek egymáshoz, tehát a köztük fellépő surlódás is nagyobb lesz. Ez valóban igaz, csak hogy most az összesített gáz egységnyi térfogatában nagyobb tömegű gáz van, mint korábban, vagyis viszonylagosan csökken a surlódás, a cső érintkezési, súrlódási felülete, így az egységnyi tömegre jutó veszteség kisebb lesz.

Családi események

Dánielnek és Nagy Máriának Piroks, Csák Jánosnak és Galambos Agnesnek Szilvia, Horváth Andrásnak és Vélő Valéria Magdolnának András, Tombác László Imrénének és Bózsó Aranka Ibolyának Zoltán, Kucsora Mihály Jánosnak és Czombos Erzsébetnek Mihály János, Farsang Lászlónak és Kokovecz Erzsébetnek László, Endrész Jánosnak és Pipis Katalinnak Katalin, Fodor Lászlónak és Kis Margitnak Zita, Monostori Benő Ferencnek és Turi Juliannának Edit, Matofka Ferencnek és Morvay Zita Erzsébetnek Ferenc, Györfi Józsefnek és Gercsó Anna Margitnak Krisztina, Vetró Zoltának és Szász Evának Judit, Hanna Erzsébet, Kiss Miklós Józsefnek és Zombori Rozáliának Roland Norbert, Fogarasi Lajosnak és Fekete Mária Margitnak Nóra, Bálo Mihálynek és Gál Erzsébet Rozáliának Orsolya, Boldogh Ferencnek és Gyöngyi Editnek Anetta Edit, Hódi Mihálynek és Bai Juliannának Szabolcs, Banó-Szabó Sándor Mihálynek és Katona Arankának Árpád, Temesvári Lajosnak és Rehák Agnesnek Andrea, Bálo István Lászlónak és Kormányos Zsuzsannának Szilvia Zsuzsanna, Varró Imrénének és Pest Vaidiának Imre, Dobos Jánosnak és Szűnyogh Katalinnak Ágnes Katalin, Tóth Istvánnak és Ferenczi Irénnek Györgyi, Csai Lászlónak és Simon Ibolyának László József, Balogh Lajosnak és Vincze Ildikónak Lajos, Balogh Lajosnak és Vincze Ildikónak István, Illés Mihálynek és Szántó Jolán Katalinnak Edit, Odró Lászlónak és Nagy

Zsuzsannának Balázs László, Kálló Gábor Lászlónak és Farkas Máriának Anikó Iona, Baskó-Palkovics Bálnak és Ilcsik Juditnak Bernadett, Nyári Lászlónak és Dezső Evának Amália, Jó Tibornak és Molnár Máriának Tibor, dr. Tichy Béla Istvánnak és Országos Erikának Zoltán Pál, Aradi Antalnak és Tóth Borbálának Edina, Török Sándornak és Borbély Irénnek Timea Anna, Kovács Tibor Károlynak és Szentpéteri Gizella Máriának Ildikó Gizella, Prezenszki Jánosnak és Tóth-Daru Agnes Klárának Rita, Bálo László Lajosnak és dr. Dobó Máriának László Péter, Bús Györgynek és Bánfi Emilia Magdolnának Attila, Adam, Turi Lászlónak és Sarró Piroksa Idának Noémi, Turi Kálmának és Miklós Etelkának Kálmán, Zárnyó Sándor Józsefnek és Ludányi Gábornak és Főris Kornéliának Berta, Sella Péter Lászlónak és Csérei Irma Annának Gábor nevű gyermeke született.

HALALOZÁS

Farkas Pál, Balogh Mártonné Takó Gizella, Huszár Antalné Gillicze Mária, dr. Száva Lajos, Lakatos Miklós, Fedl Ferenc, Pakal Vince, Szekeres Lászlóné Deák Julianna, Tóth Antalné Varga Irén, Onodi Margit, Gábor Lajosné Szemendai Margit, Nagy János, Miletics Péterné Barta Terézia, Szarka László Imre, Mikló István, dr. Kardos-Adamovits Miklósné Tozser Mária, Kovács János, Kurucz Józsefné Gál Julianna, Pór Istvánné Adamik Rozália, Tóth Jánosné Buntford Julianna Veronika, Modróczki János, Domonkos Lajosné Farkas Irén Anna, Lakta Gyuláné Tóth Julianna, Bayer Ferenc, Szűcs István László, Pintér Kálmán, Kasza Dezső, Pál László, Enkr István, Tajti Mihály, Szűnyogh István, Nyíri Eszter, Szukán Mihályné Kovács Erzsébet, Dex Gyula, Salaha Anna, Zonal Peter, Papdi Istvánné Lázár Katalin meghalt.

Mitől színes a Balaton vize?

A kék tengerhez szokott külföldi turisták sokszor megcsodálják a Balaton színjátékát, a víz sokféle árnyalatát. Ezekben a napokban — szélszemes időben — különösen szép színfoltot alkot a tó 600 négyzetkilométeres vízükré. A „jégvesztés” követő napokban nem ötétszürke a víz, hanem világosöld és kékeszöld színek váltakoznak. Ilyenkor a „festőanyagot” a hidegkedvelő algák alkotják, amelyek télen szaporodnak. A tó mélyén ugyanis még a hideg évszakban sem következik be az úgynevezett teljes bénaság, sőt

sok növény és apró állat ilyenkor éled és szaporodik. Vihar idején a Balaton víztükrén barna, lila, kék, zöld és fehér színek követik egymást, aszerint, hogy a nyugalmi állapotban kékeszöld színt adó lebegő algákat — biogén mészkristályokat — milyen szögben éri a napfény. Ez a felszínen színekben megjelenő szerves tömeg egyúttal eliszítja a fényt a Balaton mélyétől. A magyar tengerben 80 centiméter mélységtől lefelé sötétség uralkodik. Ez az oka annak, hogy a tó élőlényei „sápadtak”, szervezeteik rendkívül szegény festékanyagokban.